

**Παρέμβαση Γιάννου Παπαντωνίου
στην εκδήλωση
με θέμα :
«Αριστερά και Μεταρρυθμίσεις»**

Αμφιθέατρο Μεγάρου Καρατζά

Τρίτη 27 Φεβρουαρίου 2007

Η σχέση της αριστεράς με τις μεταρρυθμίσεις μπορεί να θεωρείται για πολλούς αυτονόητη. Όσο αυτονόητη είναι η αιτιώδης σύνδεση των «αλλαγών» με την «πρόοδο». Όμως, η ιστορική εξέλιξη της σχέσης είναι περισσότερο περίπλοκη. Στην εισαγωγική αυτή παρέμβαση θα εξετάσω ορισμένες πτυχές της, με αναφορά στην πολιτική στρατηγική της αριστεράς.

Ένα θεμελιώδες ερώτημα αφορά το ιδεολογικό περιεχόμενο των μεταρρυθμίσεων. Για το μεγαλύτερο μέρος του 20ου αιώνα η έννοια «μεταρρύθμιση» ήταν ταυτισμένη με την αριστερά. Οι μεταρρυθμίσεις, όπως ιδιαίτερα προωθήθηκαν από σοσιαλιστικές ή σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, είχαν προοδευτική κατεύθυνση. Στηρίχθηκαν σε κρατικές παρεμβάσεις με διπλό στόχο. Ο πρώτος στόχος ήταν η εξασφάλιση συνθηκών ισχυρής ανάπτυξης και οικονομικής σταθερότητας. Ο Κεϋνσιανισμός είχε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του πλαισίου άσκησης παρεμβατικής πολιτικής, με βασικό μοχλό τις δημόσιες δαπάνες και τον κρατικό προϋπολογισμό, για την επίτευξη πλήρους απασχόλησης με χαμηλό πληθωρισμό.

Δεύτερος στόχος, η προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης με τη δημιουργία του Κοινωνικού Κράτους για την προσφορά υπηρεσιών υψηλού επιπέδου σε τομείς όπως η Υγεία, η Παιδεία και η Κοινωνική Ασφάλιση.

Από τα μέσα της δεκαετίας του '70, η κατεύθυνση των μεταρρυθμίσεων διαφοροποιήθηκε. Η πολιτική, κάτω από την επιρροή οικονομολόγων όπως ο Μίλτον Φρίντμαν, προσανατολίστηκε στη μείωση του ρόλου του κράτους στην οικονομία, ακόμα και στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών. Θεωρήθηκε ότι αυτόματοι κανόνες σχετικά με την προσφορά χρήματος αρκούν για να εξασφαλίσουν οικονομική ανάπτυξη και πλήρη απασχόληση. Ειδικές ρυθμίσεις, παρεμβάσεις ή θεσμοί, όπως ο νομοθετικά προσδιορισμένος Κατώτατος Μισθός και οι συλλογικές διαπραγματεύσεις ανάμεσα στους εργοδότες και τους εργαζομένους, περιορίζουν την ευελιξία των οικονομιών και, κατ' επέκταση, το ρυθμό ανάπτυξης. Η ελεύθερη λειτουργία των αγορών στην κίνηση κεφαλαίων, στην κοινή ωφέλεια όπως ο ηλεκτρισμός, στην υγεία

και την παιδεία, αποδίδει καλύτερα αποτελέσματα σε σχέση με συστήματα που επιτρέπουν κρατικές παρεμβάσεις.

Η φιλελεύθερη στροφή των μεταρρυθμίσεων μετατόπισε το κέντρο βάρους στο εκκρεμές αριστεράς – δεξιάς. Οι συντηρητικές δυνάμεις οικειοποιήθηκαν το νεοφιλελεύθερο μεταρρυθμιστικό ρεύμα προσπαθώντας, παράλληλα, να κατατάξουν την αριστερά στο χώρο της συντήρησης και του αρχαϊσμού. Καταβλήθηκε συστηματική προσπάθεια ώστε οι λέξεις «πρόοδος» και «συντήρηση» να αλλάξουν πολιτικό προσδιορισμό.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο κρατικός παρεμβατισμός των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών οδήγησε σε υπερβολές που λειτούργησαν αρνητικά σε ότι αφορά την αποτελεσματικότητα της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η κρατικοποίηση εννέα μεγάλων βιομηχανικών συγκροτημάτων από την πρώτη κυβέρνηση του Φρανσουά Μιττεράν στη Γαλλία, και αντίστοιχες κινήσεις των πρώτων κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ στη χώρα μας με τις «προβληματικές» ή υπερχρεωμένες επιχειρήσεις.

Όμως, αν επιχειρηθεί μια συνολικότερη σύγκριση οικονομικών επιδόσεων στις αναπτυγμένες χώρες ανάμεσα στις περιόδους κρατικού παρεμβατισμού και νεοφιλελεύθερων πολιτικών, υπάρχει σαφής υπεροχή του κρατικού παρεμβατισμού. Τα πραγματικά εισοδήματα των εργαζομένων αυξήθηκαν πολύ ταχύτερα με κρατικό παρεμβατισμό στη διάρκεια της περιόδου 1947 – 1976, σε σχέση με την περίοδο 1976 – 2005, όταν επικράτησαν νεοφιλελεύθερες πολιτικές. Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, η ισχυρή ανάπτυξη των τελευταίων ετών συμβάδισε με ουσιαστική στασιμότητα του επιπέδου ζωής του μέσου Αμερικανού. Αυξήθηκαν πολύ τα κέρδη των επιχειρήσεων και τα εισοδήματα του πλουσίων.

Εξάλλου, το νεοφιλελεύθερο υπόδειγμα απέτυχε στις περισσότερες χώρες όπου εφαρμόστηκε, ενώ η απορρύθμιση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας οδήγησε σε μεγάλες ενεργειακές κρίσεις, όπως στην Καλιφόρνια το 2000 - 2001. Απόπειρες ιδιωτικοποίησης της υγείας προσέκρουσαν σε

ανυπέρβλητες δυσχέρειες, που ανέδειξαν την υπεροχή των δημοσίων συστημάτων.

Ένα εξίσου ενδιαφέρον ερώτημα αφορά τη σχετική καταλληλότητα των δύο υποδειγμάτων, του νεοφιλελεύθερου και εκείνου που αποδέχεται τον κρατικό παρεμβατισμό, για τις σύγχρονες προκλήσεις και, ιδιαίτερα, αυτές που συνδέονται με την παγκοσμιοποίηση.

Ανεργία, κοινωνικές ανισότητες, υπερθέρμανση του πλανήτη, φτώχεια στον Τρίτο Κόσμο, αποτελούν προβλήματα που απαιτούν ουσιαστική και επείγουσα αντιμετώπιση. Η ελεύθερη λειτουργία των αγορών δεν έχει δώσει λύσεις. Αντίθετα, τις τελευταίες δύο δεκαετίες υπάρχει επιδείνωση. Η ανεργία παραμένει σε πολύ υψηλά επίπεδα, ιδιαίτερα στις ευρωπαϊκές χώρες. Οι ανισότητες διευρύνονται κάτω από την πίεση του ανταγωνισμού των χωρών με χαμηλό εργατικό κόστος. Η υπερθέρμανση του πλανήτη εξελίσσεται σε μείζονα απειλή κατά της ευημερίας μας λόγω της ανεξέλεγκτης δράσης των δυνάμεων της αγοράς. Σημαντικές πληθυσμιακές ομάδες στον Τρίτο Κόσμο αντιμετωπίζουν φαινόμενα απόλυτης φτώχειας, έως και προβλήματα επιβίωσης, λόγω της ανεπάρκειας και της αναποτελεσματικότητας της παρεχόμενης βοήθειας, καθώς και των φραγμών που υπάρχουν στις εξαγωγές των χωρών τους.

Τα προβλήματα αυτά μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο με ένα νέο κύκλο μεταρρυθμίσεων σε μια προοδευτική κατεύθυνση, όπως αυτές που προτείνει ο Λιονέλ Ζοσπέν. Απάντηση στην ανεργία δεν δίνουν τα χαμηλά ημερομίσθια αλλά η αναβάθμιση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, που ανοίγει νέους ορίζοντες για το εργατικό δυναμικό και, ιδιαίτερα, τη νέα γενιά. Απάντηση στις ανισότητες δεν αποτελεί η κατάργηση του Κατώτατου Μισθού, αλλά η καθιέρωση Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος και η ενίσχυση του Κοινωνικού Κράτους.

Λύση στο φαινόμενο της υπερθέρμανσης δεν εξασφαλίζει ο αυτόματος πιλότος των αγορών αλλά, αντίθετα, αυστηροί έλεγχοι και περιορισμοί στο σχεδιασμό και υλοποίηση των επενδύσεων στο πλαίσιο προωθημένων

σχημάτων διεθνούς συνεργασίας. Η φτώχεια στις χώρες του Τρίτου Κόσμου δεν αντιμετωπίζεται με την πλήρη απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων που, λόγω κερδοσκοπίας, καταλήγει συχνά σε ολέθριες συναλλαγματικές κρίσεις, αλλά με καλύτερο συντονισμό των κυβερνήσεων με τους διεθνείς οργανισμούς σε θέματα βοήθειας και διεθνούς εμπορίου.

Οι προοδευτικές δυνάμεις οφείλουν να αναλάβουν και πάλι τον ιστορικό τους ρόλο, να προτείνουν και να υλοποιήσουν τις μεταρρυθμίσεις που επιβάλλονται για να ανταποκριθούμε στις προκλήσεις της σύγχρονης εποχής. Θα πρέπει να διαμορφώσουν την πολιτική τους με συστηματική μελέτη, αλλά και με συμμετοχή των πολιτών ώστε να προετοιμάσουν την κοινή γνώμη. Το μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα των προοδευτικών δυνάμεων πρέπει να είναι διαφανές και αξιόπιστο. Αν, για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας, επιλεγεί η συσκότιση των θεμάτων και η επικάλυψή τους με ρητορικά σχήματα, κατάληξη θα είναι η αποτυχία. Σε μια δημοκρατική κοινωνία, η αποτελεσματική υλοποίηση αλλαγών και μεταρρυθμίσεων προϋποθέτει αξιοπιστία και συναίνεση.

Ο Λιονέλ Ζοσπέν είναι, κατεξοχήν, ο πολιτικός της αριστεράς που μπορεί να συμβάλει στο διάλογο για τις μεταρρυθμιστικές προκλήσεις της σύγχρονης εποχής. Έχοντας διατελέσει στέλεχος του Υπουργείου Εξωτερικών της Γαλλίας και διδάξει οικονομία σε πανεπιστημιακό επίπεδο, έχει μια εξαιρετικά δημιουργική πορεία στην πολιτική. Με έντονη δράση από τα φοιτητικά του χρόνια, ξεκινώντας με τον αγώνα κατά του πολέμου στην Αλγερία, συμμετείχε στις διαδικασίες δημιουργίας του σημερινού Σοσιαλιστικού Κόμματος το 1971. Πρώτος Γραμματέας του κόμματος από το 1981 έως το 1988 και, στη συνέχεια, το 1993 – 1995, είχε καθοριστική συμβολή στη δυναμική πορεία της σύγχρονης αριστεράς στη Γαλλία. Υπουργός Παιδείας την περίοδο 1988-1992, και Πρωθυπουργός την περίοδο 1997 – 2002, έδειξε ότι η πολιτική ικανότητα μπορεί να μεταφραστεί σε αποτελεσματική κυβερνητική δράση. Στη διάρκεια της πρωθυπουργίας του οι οικονομικές επιδόσεις της Γαλλίας ενισχύθηκαν, η ανεργία μειώθηκε, ενώ ασκήθηκε μια φιλόδοξη κοινωνική πολιτική για τη μείωση των ανισοτήτων και τη στήριξη της νέας γενιάς.

Ο Λιονέλ Ζοσπέν υπήρξε δύο φορές υποψήφιος για την Προεδρία της Γαλλικής Δημοκρατίας, το 1995 και το 2002. Το αρνητικό αποτέλεσμα του 2002 περικλείει διδάγματα για όλους. Όταν διασπάται η ενότητα των προοδευτικών δυνάμεων, μηδενίζονται οι δυνατότητες επιτυχίας. Χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αρκεί η ενότητα. Χρειάζεται σύγχρονη και αξιόπιστη μεταρρυθμιστική ατζέντα, που είναι το θέμα της σημερινής εκδήλωσης.

Ο Λιονέλ Ζοσπέν έχει το λόγο.